

SYSTEM KAUCYJNY

to się (wszystkim) opłaca!

POPARCIE: pomysł popiera 90% Polek i Polaków [1]

EKONOMIA: realny wzrost poziomów zbiórki opakowań:

- butelek PET o 47%, czyli prawie 113 tys. ton surowca,
- szkła – o 26,5%, czyli 98 tys. ton surowca,
- puszek – o 9%, czyli prawie 5,5 tys. ton surowca

FINANSE: w skali roku pozwala obniżyć unijny podatek od plastiku nie poddanego recyklingowi o 360 mln zł oraz kary dla przedsiębiorców o 1 mld zł.

Co to jest system kaucyjny?

System kaucyjny na opakowania po napojach to taki sposób gospodarowania odpadami, w którym odpady są zwracane do obiegu surowców i powtórnie wykorzystywane. Opiera się o motywacyjny element pieniężnej kaucji.

Kiedy klient kupuje produkt, oprócz jego ceny płaci też niewielką kaucję stanowiącą zachętę do późniejszego zwrotu opakowania. Gdy klient oddaje puste opakowanie, sprzedawca zwraca kaucję w kasie lub w automacie do odbioru butelek i puszek.

Dlaczego teraz?

Szybkie przyjęcie ustawy o systemie kaucyjnym jest kluczowe, z uwagi na koniec kadencji Sejmu i Senatu. Ustawa została wysłana do notyfikacji w Brukseli, skąd wróci 11 września. Dopiero wtedy może się odbyć drugie czytanie aktu prawnego.

Jeśli nie zdążymy z podpisaniem ustawy przed wyborami, **Polska zostanie jednym z niewielu krajów europejskich bez systemu kaucyjnego**, w tym jedynym poza Rosją w basenie Morza Bałtyckiego.

Środowisko i przestrzeń publiczna będą ulegały **dalszemu zaśmiecaniu**. Polska gospodarka będzie zużywała więcej zasobów kopalnych, głównie ropy, do produkcji nowych opakowań, co dziś jest potężnym problemem ze względu na sytuację międzynarodową. To z kolei zmniejszy konkurencyjność polskiego przemysłu napojowego, jak i będzie dalej zwiększało koszty związane z walką z zaśmiecaniem.

[1] Ankieta przeprowadzona w sierpniu 2022 r. przez IBRiS na zlecenie Centrum Analiz Legislacyjnych i Polityki Ekonomicznej (CALPE).

ONZ O KAUCJI „najpotężniejsza zmiana na rynku”

ONZ uważa, że walka z plastikiem jest jednym z największych wyzwań klimatycznych.

Najnowszy raport Programu Organizacji Narodów Zjednoczonych ds. Środowiska (UNEP) podkreśla, że wymagane zmiany powinny się skupić na trzech głównych działaniach:

- ponownym wykorzystaniu
- recyklingu
- zastąpieniu przetwarzania opakowań z tworzyw sztucznych przez materiały alternatywne.

Według autorów raportu zwiększenie ponownego wykorzystania tworzyw sztucznych może ograniczyć zanieczyszczenie plastikiem o 30 proc. do 2040 roku, przy czym rozwiązanie to zakłada **wdrożenie systemu kaucyjnego za opakowania - to „najpotężniejsza zmiana na rynku” [2]**.

Dzięki tej ustawie Polska może stać się liderem w rozwiązywaniu problemu opakowań plastikowych i częścią tej ważnej zmiany.

System kaucyjny - kluczowe pytania i odpowiedzi

- Co się stanie, jeśli kaucja nie wejdzie teraz w życie?
- Ile to będzie kosztować?
- Ile będzie kosztować brak wdrożenia kaucji?
- Czy ustawa zaszkodzi samorządom?
- Jaki brak kaucji wpływa na środowisko?
- Dlaczego mleko powinno znaleźć się w systemie?
- Czy Polacy chcą oddawać butelki?

[2] <https://klimat.rp.pl/recykling/art38556391-onz-bierze-sie-za-zanieczyszczenie-plastikiem>

Co się stanie, jeśli kaucja nie wejdzie teraz w życie?

Jeśli ustawa nie zostanie uchwalona w tej kadencji to zgodnie z zasadą dyskontynuacji, po wyborach trzeba będzie ją napisać od nowa. Obecny projekt powstawał przez 3 lata, na nowy akt prawny dotyczący kaucji przyszłoby więc bardzo długo czekać.

Polska nie może sobie na to pozwolić ze względu na zaniechania wobec środowiska i obywateli a także wysokie koszty dla podatników i przedsiębiorców (o czym dalej).

Jak najszybsze wprowadzenie zmian wymusza na Polsce także nowe, procedowane obecnie rozporządzenie opakowaniowe Unii Europejskiej znane jako PPWR, które zakłada m.in. wprowadzenie obowiązkowych poziomów opakowań zwrotnych na rozmaite typy napojów. Rozwiązanie to dotyczyć będzie – poza powszechnie obecnie sprzedawanym w butelkach zwrotnych w Polsce piwem – także 5% sprzedawanego na naszym rynku wina oraz 10% innych napojów. Aby zapewnić sprawną zbiórkę opakowań w Polsce niezbędne jest wprowadzenie systemu kaucyjnego.

Potrzebujemy go więc, by nawiązywać do przyszłych regulacji, do których będziemy musieli nieuchronnie dostosować krajowe prawo. Proaktywne podejście do prawa zwiększa konkurencyjność naszej gospodarki na unijnym rynku.

Ile to będzie kosztować?

Koszt budowy i uruchomienia systemu to jednorazowo 430–500 mln euro. To mniej niż równowartość kar z tytułu tzw. *plastic levy* za lata 2021 i 2022 (3,4 mld zł [3], czyli ok. 768 mln euro).

Ile będzie kosztować niewdrożenie systemu?

Kary dla Polski

Dotychczas do unijnej kasy wpłaciliśmy już 3,4 mld zł kar z tytułu podatku od opakowań plastikowych nie poddanych recyklingowi (tzw. *plastic levy*). Unia Europejska wymaga, aby kraje członkowskie do roku 2025 odzyskiwały 65% odpadów, a dyrektywa SUP, która właśnie weszła w życie zobowiązuje nas do selektywnej zbiórki opakowań po napojach w wysokości 77% od 2025 r. i 90% od 2029 r. oraz wysokiej zawartości recyklatu (30%) w nowych opakowaniach.

[3] <https://ecoreporters.pl/2022/podatek-za-plastik-to-ponad-3-miliardy-zlotych-w-dwa-lata/>

Polska bez zmiany prawa nie ma szansy osiągnąć tych poziomów. A to oznacza kolejne ogromne kary z tytułu podatku od plastiku, który wg szacunków już w 2023 r. osiągnie prawie 2 mld zł rocznie. **Wprowadzenie systemu kaucyjnego pozwoli zmniejszyć te koszty o prawie 350 mln zł co roku.** Za tę kwotę można by wybudować 35 hal sportowych wartych 10 mln zł każda lub 14 ośrodków psychiatrii dla dzieci i młodzieży, takich jak ten, który powstaje w Warszawie za 26 mln zł i dać opiekę 420 pacjentom lub zbudować 2250 mieszkań komunalnych [4].

Kary dla przedsiębiorców

W wyniku wyżej wspomnianych regulacji zapłacą też polskie przedsiębiorstwa branży napojowej. Biznes będzie płacić bardzo wysokie kary do UE opłaty wynikające z niewywiązania się z poziomów zbiórki narzuconych przez SUP. Do tego należy także dodać wydatki na zakup za granicą recyklatu niezbędnego do produkcji butelek, bo w związku z brakiem skutecznego sposobu zbiórki czystego strumienia opakowań PET, w Polsce go brakuje. **Koszty te są szacowane przez branżę odpadową na minimum 1 mld zł rocznie.**

Wzrost cen

Wbrew pogłoskom wprowadzenie kaucji nie ma działania proinflacyjnego. **Wzrostu cen napojów nie odnotowano w żadnym z krajów, w których w 2022 r. wprowadzono system kaucyjny: Słowacji, Łotwie, Malcie.**

Natomiast jeśli producenci napojów będą musieli ponosić koszty niewprowadzenia systemu, które obliczyli na minimum 1 miliard złotych rocznie, przeniosą je na ceny produktów, co uderzy bezpośrednio w konsumenta, zwiększając jednocześnie presję inflacyjną.

Niszczenie małego handlu

Oddolny skup opakowań po napojach, realizowany przez duże sieci handlowe przyczyni się do pogłębienia problemów małego, tradycyjnego handlu. Z badań realizowanych w Niemczech i w krajach bałtyckich wynika bowiem jasno, że ok. 80% klientów robi zakupy w sklepach, w których może oddać opakowania. Bez systemu kaucyjnego małe sklepy nie będą mogły pozwolić sobie na skup opakowań, chociażby ze względu na koszty logistyki czy zakupu automatów, które w tej formule, w odróżnieniu od pełnoprawnego, ogólnokrajowego systemu kaucyjnego, zostaną przerzucone bezpośrednio na właścicieli sklepów. W tej sytuacji **małe sklepy nie wytrzymają konkurencji z dużymi sieciami i zaczną upadać.**

Czy ustawa zaszkodzi samorządom?

Przyjęcie ustawy teraz **nie zaszkodzi** samorządom, ponieważ kaucję obejmuje długie *vacatio legis*. Ustawa wejdzie w życie dopiero za 2 lata, zatem do tego momentu nic nie zmieni w funkcjonowaniu samorządów.

[4] wyliczenia na podstawie danych zawartych w <https://mojafirma.infor.pl/nieruchomosci/wiadomosci/5673817,165-mld-zl-na-budowe-mieszkan-spoecznych-i-komunalnych.html>

Zanim nastąpi uruchomienie systemu kaucyjnego należy wprowadzić pakiet dyrektyw odpadowych z 2019 r. o rozszerzonej odpowiedzialności producenta, tzw. ROP.

Jeśli ustawa o ROP nie zostanie przyjęta to polski rząd będzie musiał płacić kary. Obecne prawodawstwo w tym zakresie nie realizuje bowiem wymogów dyrektywy w dwóch kluczowych obszarach:

- nie zapewnia pokrycia przez producentów wprowadzających na rynek opakowania
- 80% bądź 100% kosztów zbierania i przygotowania do recyklingu tych opakowań,
- nie spełnia zasady kosztów netto oznaczającej, że przychody gmin z systemu ROP będą pomniejszone o zyski, które uda im się osiągnąć ze sprzedaży recyklatu.

W styczniu 2025 r. wejdzie w życie rozporządzenie PPWR dotyczące opakowań, które bardzo mocno nawiązuje w swej treści do aktów z 2019 r. Aby nie powstał chaos prawny musimy implementować obowiązki wskazane w dyrektywach odpadowych do polskiego prawa przed pojawieniem się nowych wymogów wynikających z rozporządzenia PPWR.

Jak brak kaucji wpływa na środowisko?

90% skuteczności

System kaucyjny **to jedyne narzędzie, które umożliwia zebranie 90% opakowań po napojach wprowadzonych na rynek**. Konsument zwraca czyste opakowania do sklepu, a stąd operator systemu odbiera i dostarcza je prosto do recyklerów. Dyrektywa SUP, którą rząd właśnie wprowadza, wymusza na producentach wytwarzanie nowych butelek PET z użyciem takiego właśnie recyklatu w miejsce materiału pierwotnego. System kaucyjny to także sprawdzony mechanizm przybliżający nas do gospodarki obiegu zamkniętego i czystego środowiska.

Więcej surowców

System kaucyjny zapewnia realny wzrost poziomów zbiórki od kilku do nawet kilkudziesięciu procent w zależności od materiału, z którego wykonane jest opakowanie.

Wzrost zbiórki kształtuje się następująco:

- **butelki PET** aż o 47%, czyli zbierzemy **prawie 113 tys. ton surowca więcej**,
- **butelki szklane** – o 26,5%, to **98 tys. ton surowca więcej**,
- **puszki** – o 9%czyli prawie **5,5 tys. ton surowca więcej**.

Wszystkie te opakowania zamiast trafić na do środowiska bądź na składowiska, zostaną ponownie wykorzystane!

Czysty krajobraz

Efektywność systemu kaucyjnego bardzo dobrze ilustrują badania przeprowadzone w Estonii. Policzone tam, że opakowania po napojach przy poboczach dróg przed uruchomieniem systemu kaucyjnego stanowiły 80% wszystkich znajdujących tam odpadów, a po wprowadzeniu systemu wartość ta spadła do 10%. Tak **duże zmniejszenie zaśmiecania opakowaniami możliwe było właśnie dzięki systemowi kaucyjnemu** [5].

[5] https://www.researchgate.net/publication/332242306_Deposit_Return_Systems_for_Beverage_Containers_in_the_Baltic_States Riga Green Liberty.

Zaśmiecanie lasów

Koszty sprzątnięcia butelek i puszek leżących na skwerach, w parkach, na ulicach i placach zabaw, które stanowią zagrożenie dla ludzi i zwierząt, ponosimy wszyscy. **W 2021 r. Lasy Państwowe wydały ponad 20 mln zł na usuwanie opakowań po napojach z lasów** [6].

Dlaczego mleko powinno znaleźć się w systemie?

W myśl przepisów unijnych dyrektyw obowiązkiem zbierania objęte są opakowania po napojach, do których zalicza się mleko i jogurty, ale już nie oleje. Dotyczy on tylko i wyłącznie mleka i napojów mlecznych zamkniętych w butelkach z nakrętką, która dzięki przepisom o SUP już jest lub niedługo będzie na stałe przytwierdzona do opakowania.

Wspomniana dyrektywa SUP, nakłada na wszystkich producentów produktów w opakowaniach z tworzyw sztucznych konieczność selektywnego zbierania odpadów opakowaniowych na poziomie 77% od roku 2025 i 90% od roku 2029. Brak realizacji tych obowiązków będzie skutkowało koniecznością zapłacenia wysokich kar do UE.

W związku z powyższym wyłączenie tej grupy opakowań z systemu kaucyjnego jest skrajnie niebezpieczne dla branży mleczarskiej, która nie spełni wspomnianych wymagań.

Czy Polacy chcą oddawać butelki?

Badania opinii publicznej przygotowywane od 2019 r. niezmiennie pokazują olbrzymie poparcie dla systemu kaucyjnego. Ankieta przeprowadzona w sierpniu 2022 r. na reprezentatywnej próbie Polek i Polaków przez IBRiS na zlecenie Centrum Analiz Legislacyjnych i Polityki Ekonomicznej (CALPE) wykazała, że kaucję popiera 90% mieszkańców 38-milionowego kraju w Europie.

[6] <https://stat.gov.pl/obszary-tematyczne/roczniki-statystyczne/roczniki-statystyczne/rocznik-statystyczny-rolnictwa-2022,6,16.html>, s.155.

KONTAKT

Filip Piotrowski

filip.piotrowski@zero-waste.pl